

A Historical Journey through the Gemara

Source Sheet by Yosef Lindell

1.

פסחים ק"ב א

א.

תנו רבנן בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום מביאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום ושני אומר עליו ברכת המזון דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום אמאי ונימרינהו לתרויהו אחדא כסא אמר רב הונא אמר רב ששת אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד מאי טעמא אמר רב נחמן בר יצחק לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ולא והא תניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה על הכוס ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשן כולן לאחריו אין לו שאני והא יום טוב שחל להיות אחר השבת דאית ליה ואמר רב יקנה אמרי מדלא אמר זמן מכלל דבשביעי של פסח עסקינן דכל מאי דהוה ליה אכיל ליה ולית ליה והא יום טוב ראשון דאית ליה ואמר אביי יקנה ורבא אמר יקנהו אלא הבדלה וקידוש חדא מילתא היא ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו: גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת רב אמר יקנה ושמואל אמר ינהק

Pesachim 102a

The Sages taught: With regard to **members of a group who were reclining** and eating a meal, **and the day of Shabbat was sanctified, they bring** one of the diners **a cup of wine and he recites over it the sanctification of the day**, i.e., *kiddush*, **and a second cup over which he recites Grace after Meals; this is the statement of Rabbi Yehuda. Rabbi Yosei says: One may continue eating** the rest of his meal, even **until dark**. Rabbi Yosei maintains that once they have **finished** their meal, they bring out two cups; **over the first cup one recites the Grace after Meals, and over the second cup he recites the sanctification of the day**. The Gemara asks: **Why** do they need two cups? **And let them say both of them**, Grace after Meals and *kiddush*, **over one cup. Rav Huna said that Rav Sheshet said: One does not recite two sanctifications**, i.e., for two mitzvot such as Grace after Meals and *kiddush*, **over one cup. What is the reason for this halakha? Rav Nahman bar Yitzhak said: Because one does not perform mitzvot in bundles**. If someone performs multiple mitzvot all in one go, he gives the impression that they are a burdensome obligation that he wants to complete as fast as possible. **And does one not perform multiple mitzvot together? But wasn't it taught in a baraita: One who enters his home at the conclusion of Shabbat recites the blessing over the wine, and then over the light, and then over the spices, and thereafter he recites havdala over the cup of wine. And if he has only one cup of wine, he leaves it for after he eats his food, and uses**

it for Grace after Meals, **and arranges all of the other blessings together thereafter.** This *baraita* indicates that one may use the same cup both for Grace after Meals and *havdala*. The Gemara answers: We cannot prove anything from here, as a case where one **does not have** an additional cup **is different**. One who has two cups of wine is required to recite Grace after Meals over one of the cups and *havdala* over the other one. The Gemara continues its line of questioning: **But** there is the case of **a Festival that occurs after Shabbat**, when presumably **one has** enough wine. **And** nevertheless **Rav said** that the proper order of the blessings is according to the Hebrew acronym **yod, kuf, nun, heh**: The blessing over the wine [*yayin*], *kiddush*, the blessing over the candle [*ner*], and *havdala*. This ruling shows that one recites *kiddush* and *havdala* over the same cup of wine. **They say** in answer to this question: **From** the fact that Rav **did not say** that one recites the blessing for **time**, Who has given us life [*shehehiyanu*], sustained us, and brought us to this time, this proves **by inference that we are dealing with the seventh day of Passover**, which is the only Festival day on which one does not recite the blessing for time. If so, it is possible that **whatever** wine this person **had**, **he** has already **consumed** over the course of the Festival, **and he does not have** enough wine left for two separate cups. The Gemara asks: **But** there is the case of **the first Festival** night that occurs after Shabbat, **when one has** wine, **and** nevertheless **Abaye said** that the order of the blessings in this instance follows the Hebrew acronym **yod, kuf, zayin, nun, heh**: The blessing over wine [*yayin*]; *kiddush*; the blessing for time [*zeman*]; the blessing over the candle [*ner*]; and *havdala*. **And Rava said** that the order of the blessings is in accordance with the acronym **yod, kuf, nun, heh, zayin**: Wine [*yayin*]; *kiddush*; candle [*ner*]; *havdala*; and the blessing for time [*zeman*]. Although Abaye and Rava dispute the correct order of the blessings, they agree that one recites multiple blessings over a single cup of wine. **Rather**, the Gemara rejects the previous explanation in favor of the following: **Havdala and kiddush are one matter**, as they both mark and draw attention to the sanctity of certain days. By contrast, **Grace after Meals and kiddush are two** entirely different **matters**. Therefore, one who recites both of them over the same cup of wine is combining two unrelated mitzvot, apparently so that he can be done with them as quickly as possible. Consequently, this practice is prohibited. After raising the issue of the proper order of the blessings for *kiddush* on a Festival that occurs right after Shabbat, the Gemara addresses **the matter itself**. With regard to **a Festival that occurs after Shabbat**, **Rav said** that the proper order of the blessings follows the acronym **yod, kuf, nun, heh**: Wine [*yayin*], *kiddush*, candle [*ner*], and *havdala*; **and Shmuel said** the proper order is **yod, nun, heh, kuf**: Wine [*yayin*], candle [*ner*], *havdala*, and *kiddush*.

2.

רשב"ם על פסחים ק"ב ב

ב.

חבילות חבילות - דמיחזי עליה כמשוי:

Rashbam on Pesachim 102b

Chavilot Chavilot - [the problem is] that it looks like a burden.

3. **רש"י על סוטה ח' א** ג.
 חבילות חבילות - שנראה כמי שהיו עליו למשאווי וממהר לפרק משאו:

Rashi on Sotah 8a

Chavilot Chavilot - [the problem is] that it looks like someone who is carrying a burden and is hurrying to get it off.

4. **רשב"ם על פסחים ק"ב ב** ד.
 שני קדושות - ברכת המזון קורא קדושה כקידוש היום כלומר שתי מצות:

Rashbam on Pesachim 102b

Shnei Kedushot (two sanctifications) - birchat hamazon is called a sanctification like kiddush for the day -- this means to say, two mitzvot.

5. **רבינו חננאל על מסכת פסחים ק"ב ב** ה.
 ופריך כי קאמר' שתי קדושות אבל קידושא ואבדלתא חדא קידושא היא כלומר
 וברכת המזון והקידוש של יום שתי קדושות הן ומאי שנא ופירוש קידוש היום
 והבדלה תרוייהו קודם אכילה הן קידוש וברכת המזון הקידוש קודם אכילה וברכת
 המזון אחר הסעודה לפיכך שתי קדושות הן

Rabbeinu Chananel on Pesachim 102b

And [the Gemara] answers, [the problem] is when there are two [separate] sanctifications; however, kiddush and havdalah are one sanctification -- this means to say, birchat hamazon and kiddush are two sanctifications. And what difference does it make [one sanctification vs. two]? The explanation is: kiddush and havdalah are both before eating. But regarding kiddush and birchat hamazon, kiddush is before eating and birchat hamazon is after the meal. Therefore, they are two [separate] sanctifications.

6. **רש"י על פסחים ק"ב ב** ו.
 קידוש והבדלה חדא מלתא היא - דתרוייהו משום קדושת יו"ט נינהו ובהבדלה עצמו
 הוא מזכיר קדוש' יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש קא מברך:

Rashi on Pesachim 102b

Kiddush and havdalah are one thing - because both of them are done due to the sanctity of yom tov. And in havdalah itself one mentions the sanctity of yom tov when making the blessing referencing "the one who separates holy from holy" (hamavdil bein kodesh le-kodesh).

7.

משנה תורה, הלכות שבת כ"ט:י"ג

ז.

(יג) הִנֵּה אוֹכֵל וְגַמֵּר אֲכִילָתוֹ עִם הַכְּנֻסֶת שֶׁבֶת מְבָרֵךְ בִּרְפֹת הַמִּזוֹן תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּךָּ מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שֵׁנִי. וְלֹא יִבְרַךְ וְיִקְדֹּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּכוֹס אֶחָד. שֶׁמִּצְוֹת קִדּוּשׁ וּמִצְוֹת בִּרְפֹת הַמִּזוֹן שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה הֵן:

Mishneh Torah, Sabbath 29:13

One who is eating and finishes their meal with the onset of Shabbat first says birkat hamazon and then makes kiddush on a second cup. And one may not say birkat hamazon and kiddush on a single cup because one cannot do two mitzvot on a single cup, for the mitzva of kiddush and the mitzva of birkat hamazon are both mitzvot with a Torah-level obligation.

8.

משנה תורה, הלכות שבת כ"ט:א'

ח.

(א) מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדִבְרִים שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ ח) "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ". כְּלוּמָר זְכָרְהוּ זְכִירַת שְׂבַח וְקִדּוּשׁ. וְצָרִיךְ לְזַכְרָהוּ בְּכִנְיָסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. בְּכִנְיָסָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדֵּלָה:

Mishneh Torah, Sabbath 29:1

(1) It is a positive duty to express the sanctity of the Sabbath day in words, for it is written: "Remember to sanctify the Sabbath day" (Exodus 20:8); that is to say, remember it in terms of praise and sanctification. One should remember it at its beginning and its conclusion by reciting the *Kiddush* when the Sabbath begins and the *Havdalah* when it ends.

9.

מרכבת המשנה

ט.

לפי מ"ש הרב המגיד לקמן דקידוש יו"ט מדבריהם היינו הא דאמרן בגמרא הבדלה וקידוש חדא מלתא היא דאין כאן אלא הבדלה דאורייתא

Mirkevet Ha-Mishna 29:13

According to what the *Maggid Mishna* says later on that [the Rambam holds that] *Kiddush* on *Yom Tov* is a rabbinic obligation we can thus understand what the Gemara means when it says that *Havdalah* and *Kiddush* are one thing (*hada milta*). Because only *Havdalah* is a Torah obligation.

10.

משנה תורה, הלכות שבת כ"ט:י"ב

י.

(יב) . . . הָיָה אוֹכֵל בְּשַׁבָּת וַיֵּצֵא הַשַּׁבָּת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעֻדָּתוֹ גּוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ וְנוֹטֵל יָדָיו וּמְבָרֵךְ בְּרֶכֶת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס וְאַחֵר כֶּךָּ מְבָדִיל עָלָיו.

Mishneh Torah, Sabbath 29:12

. . . One who is eating on Shabbat and Shabbat ends while they are in the middle of their meal should: (1) finish their meal, (2) wash hands, (3) say birkat hamazon over a cup [of wine] and after that (4) recite havdalah on it.

11. **הַשְּׁגוֹת הָרֵאב"ד עַל מִשְׁנֵה תוֹרָה, הַלְכוֹת שַׁבָּת כ"ט:י"ב:א'** יא.
 (א) הִיָּה אוֹכֵל בַּשַּׁבָּת וְכו'. כֵּתֵב הָרֵאב"ד ז"ל וְהוּא שָׂאִין לוֹ אֶלֶּא אוֹתוֹ הַכּוֹס, עַכ"ל:

Hasagot HaRaavad on Mishneh Torah, Sabbath 29:12:1

One who is eating on Shabbat, etc. - The Ra'avad z"l wrote - and this [reciting birkat hamazon and havdalah over the same cup of wine] only applies when one only has that one cup [of wine].

12. **מִגְדַּל עוֹז** יב.
 הִיָּה אוֹכֵל בַּשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְכו'. פֶּרֶק עֶרְבֵי פִסְחִים: כֵּתֵב הָרֵאב"ד ז"ל וְהוּא שָׂאִין לוֹ אֶלֶּא אוֹתוֹ הַכּוֹס עַכ"ל: וְאֲנִי אוֹמֵר כִּבְר נִדְחָה אוֹתוֹ תִּירוֹץ בְּשִׁמְעֵתִין דִּיקְנָה"ז וְהָדָר מִיָּנִיָּה תִּלְמוּדָא לְתִרְץ אֶלֶּא קְדוּשָׁא וְאִבְדַּלְתָּא חֲדָא מִלִּתָּא הִיא כְּלוּמַר וְאִין בִּכְךָ מִשּׁוּם חֲבִילוֹת וּמִמִּילָא נִמִּי כִךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן וְהַבְדֵּלָה וְכֵן כֵּתֵב ר"י אֶלְפֶּס ז"ל דְּבִרְכַת הַמָּזוֹן וְהַבְדֵּלָה חֲדָא מִלִּתָּא הִיא וְלֹא שְׁתֵּי קְדוּשּׁוֹת נִינְהוּ וְלִכְךָ אֵינּוּ דּוּמָה לְקִידוּשׁ וּבִרְכַת הַמָּזוֹן כְּמוֹ שֶׁאֲכָתוּב בְּסִמּוּךְ בִּס"ד:

Migdal Oz 29:12

One who is eating at the end of Shabbat, etc. -- The Ra'avad z"l wrote - and this [reciting birkat hamazon and havdalah over the same cup of wine] only applies when one only has that one cup [of wine]. I say that this answer [requiring that a person only have one cup of wine to allow the recitation of *Birkat Hamazon* and *Havdalah* over it] was rejected by the Gemara [when it brought the question from Rava who allows *Havdalah* and *Kiddush* over the same cup]. Instead, the Talmud answers that *Kiddush* and *Havdalah* are considered one thing (*hada milta*), meaning, there is no issue of *havilot*. This [answer of *hada milta*] would apply to reciting *Birkat Hamazon* and *Havdalah* [over the same cup as well]. And the Rif also writes that *Birkat Hamazon* and *Havdalah* are one thing and are not two sanctifications (*shtei kedushot*). Therefore, it's not similar to *Kiddush* and *Birkat Hamazon*.

13. **מגיד משנה על משנה תורה, הלכות שבת כ"ט:י"ג:ג'**

ומה שכתב ומברך ברכת המזון על הכוס ואח"כ מבדיל עליו ר"ל שבהמ"ז וההבדלה הם על כוס אחד למד זה רבינו מן המשנה שבפ' אלו דברים (ברכות נ"א:) ב"ש אומרים נר ומזון וכו' ואמרו בגמרא לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל ההבדלה שהיא בסוף ופירשוה בהלכות ביושב ואוכל במוצאי שבתות וחשך היום ומשמע מהתם שמברך הכל על כוס אחד. אבל בהשגות כתוב אמר אברהם בשאין לו אלא אותו כוס ע"כ. וכ"כ קצת המפרשים ז"ל. והכריחם לזה מה שאמרו פרק ערבי פסחים (דף ק"ב:) גבי מזון וקידוש שא"א אותן על כוס אחד לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות כמבואר בסמוך והקשו על זה והעלו דקדושה ואבדלתא חדא מלתא היא ויכול לאמרן על כוס אחד ברכת המזון וקדושה תרי מילי נינהו, והם מפרשים דברכת המזון הוא למפרע למה שאכל וקידוש להבא ועיולי יומא וה"ה לברכת המזון עכ"ל אחד מן המפרשים ז"ל. ורבינו ז"ל סבור דברכת המזון והבדלה הכל הוא על מה שעבר שחייב ההבדלה אינו בשביל הזמן ההוא והעתיד שהוא חול אלא בשביל הזמן שעבר שהיה שבת. ומ"מ מדברי הגאונים ז"ל נראה שאם יש לו שני כוסות שעל אחד מברך ברכת המזון ועל האחר מבדיל ועיקר:

Maggid Mishneh on Mishneh Torah, Sabbath 29:13:3

And that which [the Rambam] writes that one says birkat hamazon on the cup and afterward says havdalah on the [same] cup - the Rambam learned the idea that birkat hamazon and havdalah can be said over the same cup from the Mishna in Chapter Eilu Devarim (Brachot 51b) where the Gemara says Beit Shammai and Beit Hillel [agree that it can be done] but disagree on whether birkat hamazon or havdalah comes first. . . . But the Raavad writes that this only works when a person only has one cup [of wine]. And a few other interpreters say the same. And they feel forced to say this because of what it says in Arvei Pesachim (102b) that one cannot say birkat hamazon and kiddush on one cup because of "ein osin mitzvot chavilot chavilot." . . . And the Rambam holds that birkat hamazon and havdalah can be recited together because it's all based on what already happened -- the obligation of havdalah is not based on the present and future that's weekday (chol) but based on the past which was Shabbat. . . .

14. **תוספות על פסחים ק"ב ב**

מניחו לאחר המזון - הקשה ה"ר נסים איך יאכל קודם הבדלה הא אמרי' לקמן אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ואמימר נמי בת טוות כדאמר לקמן (פסחים ד' קז.) ותירץ דהכא מיירי כשאכל מבעו"י עד שחשיכה לו ואע"ג דמפסיקין להבדלה לשמואל וכ"ש לר' יהודה דמחמיר טפי והך ברייתא מוקי לה בסמוך כב"ש וליבא דרבי יהודה הא דקאמר מניחו לאחר המזון לא שמותר לאכול אלא כלומר כשיפסיק סעודתו בברהמ"ז אז יבדיל וקשה דלשון הנכנס לביתו משמע שלא התחיל לאכול

מבעו"י ועוד הקשה מורי ה"ר יחיאל דלקמן (פסחים ד' קה:): אמרי' על כך ברייתא ש"מ טעם מבדיל ולפירוש רבינו נסים דמיירי באכל מבעוד יום אין להוכיח כלום אלא י"ל דודאי בחנם אין לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על הכוס ברכת המזון:

Tosafot on Pesachim 102b

Manicho le-achar ha-mazon -- R. Nissim asked: how can one eat before *Havdalah*? It is said later on that one may not taste anything before reciting *Havdalah*? . . . And he answered: here we are dealing with a situation where the person was eating while it was still Shabbos and then it became dark . . . [Tosafot raises difficulties with this answer] . . . rather we could answer that one can't just eat before *Havdalah* for no reason; however, when one only has one cup it is permissible to eat before *Havdalah* in order to be able to recite *Birkat Hamazon* over a cup.

15.

תוספות על פסחים ק"ב ב

טז.

מיתיבי הנכנס לביתו כו' - הוה מצי למיפרך ממתני' דאלו דברים (ברכות ד' נא:): דמייתי בסמוך ב"ש אומר נר ומזון ובשמים והבדלה כו' אלא פריך מברייתא משום דבעי לשנויי אין לו שאני כדקתני בברייתא אין לו אלא כוס אחד כו' ודרך הש"ס להקשות ממקום שמוצא לתרץ בפשיטות:

Tosafot on Pesachim 102b

Meitvei: ha-nichnat le-baito, etc. -- The Gemara could have asked from the Mishna in *Perek Eilu Devarim* (Berachot 51b) that is referenced later: "Beit Shammai said: [on Yom Tov one recites in the following order] flame, *Birkat Hamazon*, spices, and *Havdalah*, etc." But the Gemara instead asks from the Beraita because one can answer: "it is different when one does not have [another cup] . . . and it is the way of the Shas to ask from a case where there is an easy answer.

16.

תוספות על פסחים ק"ב ב

טז.

שאין אומרי' שתי קדושות על כוס אחד - ויש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני בפה"ג כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נינהו כדאמרי' בסמוך אבל הכא חדא מלתא היא דברכת המזון גורם לברכת נישואין וברכת אירוסין ונישואין נהגו לומר על שתי כוסות וטעמא דרגילים זה בלא זה כדאמר בכתובות (ד' ז:): מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהגו לקרות כתובה בינתים והוי הפסק ולכך מתכוונים ולכך צריך ב' כוסות:

Tosafot on Pesachim 102b

She-ein omrim shtei kedushot al kos echad -- And for this reason there are those who have the custom not to say *sheva brachot* over the same cup used for *birkat hamazon*, rather they bring another cup. But they don't say *borei pri ha-gafen* on the second cup since it was already said over the cup used for *birkat hamazon* and it is not proper to say the bracha twice. But Rabbenu Meshullam said everything on one cup because it's not similar to *birkat hamazon* and *kiddush* that are two separate things. Rather, here [*sheva brachot* and *birkat hamazon*] are one thing because *birkat hamazon* causes the bracha on *nesuin*. . . .

17.

אבן העזר ס"ב:ט'

יז.

(ט) י"א שאין לומר ז' ברכות על כוס ברכת המזון ? (י) אלא מביא כוס אחר ואומר עליו ז' ברכות וחוזר ולוקח כוס של ברהמ"ז ואומר עליו בפה"ג וי"א שאין צריך אלא על כוס של ברכת המזון מברך ז' ברכות וכן פשט המנהג (ובמדינות אלו נוהגין כסברא הראשונה וי"א דאפי' לאשר ברא לחוד בעינן שתי כוסות (מ"כ מנהגים ישנים) וברכת אירוסין וברכת חתנים אומרים אותה על ב' כוסות אפי' מקדש בשעת החופה (ונוהגין להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה) (כ"כ התוס' ואשיר"י):

Shulchan Arukh, Even HaEzer 62:9

(9) Some say not to recite the six blessings on the cup of the blessing of sustenance, rather bring a different cup and recite the six blessings and then go back and take the cup of the blessing of sustenance and say over it, "who creates the fruit of the vine." And some say you don't need [to do this], rather on the cup of the sustenance blessing recite seven blessings, and so did the custom spread. Ram"a: And in these countries we practice like the first opinion. And some say even for "who created" alone we require two cups (Old Customs). And the engagement blessing and groom blessing we say it on two cups, even one who gets married at the time of the wedding canopy. And we have the practice to pause between them with reading of the marriage contract (so did the Tosfot and Asheir"i write).

18.

סוטה ח' א

יח.

דתנן אין משקין שתי סוטות כאחת ואין מטהרין שני מצורעין כאחת ואין רוצעין שני עבדים כאחת ואין עורפין שתי עגלות כאחת לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות

Sotah 8a

As we learned in a *baraita*: Two *sota* women are not given to drink simultaneously, and two lepers are not purified simultaneously, and two slaves are not pierced simultaneously, and two heifers do not have their necks broken simultaneously, because one does not perform mitzvot in bundles.

הגרי"ד סולווייצ'יק
שיעורים לזכר אבי מורי

Rav Joseph B. Soloveitchik
"Classes in Memory of my Father"
p. 170

Here a new perspective arises. The law of "ein osin mitzvot chavilot chavilot" in this passage [Pesachim] prohibits doing two mitzvot with one object (cheftza), because each mitzva must be bound to a new object even though the fulfillment of these mitzvot may be sequential. Therefore, one cannot say kiddush and birchat hamazon on one cup because it is trying to fulfill two mitzvot with one object--one cup. In truth, the Rambam, if one looks carefully at his words, was careful not to mix together the beraita in Sotah with the law in this passage in Pesachim. When it comes to drilling the ears of two slaves together or breaking the necks of two calves together or the purification of two people with tzaraat together, the Rambam uses the language of the beraita: "ein osin mitzvot chavilot chavilot." But when it comes kiddush and birkat hamazon he uses a different phrase: "one may not do two mitzvot on one cup" (ein osin shtei mitzvot al kos echad). This means to say: this law is not similar to the prohibition of drilling two slaves' ears together.

19. להכא? ונראה, כי כאן היבט חדש בוקע ועולה. ההלכה של אין עושין מצוות חבילות חבילות, בסוגיא זו, אוסרת לקיים שתי מצוות בחפצא אחד, דכל מצוה ומצוה זקוקה לחפצא חדש, אע"פ שקיומם בזמן באים בזה אחר זה. ולפיכך אין אומרים קידוש היום וברכת המזון על כוס אחד, משום שמקיימים שתי מצוות בחפצא של אותו כוס. לאמיתו של דבר, הרמב"ם, בדיוק לשוננו, נזהר מלערבב הברייתא דסוטה עם דינה של הסוגיא בפסחים. ביחס לרציעת שני עבדים או עריפת שתי עגלות או טהרת שני מצורעים כאחד השתמש בלשון הברייתא שאין עושים מצוות חבילות חבילות¹¹. ברם, לגבי סידור קידוש וברכת המזון נקט נוסחה אחרת: "שאינן עושין שתי מצוות בכוס אחד" – כלומר, אין דין זה דומה לאיסור רציעת שני עבדים כאחד. אלא שהפעלת הלכה זו של

20. **משנה ברכות ח'ה'**
 (ה) בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, גֵּר וּמְזוּן וּבְשָׁמִים וְהַבְדֵּלָה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, גֵּר וּבְשָׁמִים וּמְזוּן וְהַבְדֵּלָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, שֶׁפָּרָא מְאֹר הָאֵשׁ. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, בּוֹרָא מְאֹרֵי הָאֵשׁ:

Mishnah Berakhot 8:5

(5) The school of Shammai says, "Flame, and [then] Grace after Meals, and [then] spices, and [then] *Havdalah*." The school of Hillel says, "Flame, and [then] spices, and [then] Grace after Meals, and [then] *Havdalah*." The school of Shammai says, "Who created the light of fire." The school of Hillel says, "Creator of the lights of fire."

21.

תוספתא ברכות ה':ל"ב

כא.

(לב) הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואח"כ אומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו אחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו

Tosefta Berakhot 5:32

(32) [A person] who comes home on Motzaei Shabbat (Saturday night) says a Beracha (blessing) on the wine, and on [seeing] the light [of fire], and on [smelling] the spices, and [then] he says [the Beracha] of Havdalah [itself, as a part of the Havdalah procedure]. And if he only has one cup of wine, he should leave it for after the [end of] the meal, and he says all of the [four Berachot of Havdalah] in order after [he finishes saying Birkat Hamazon (Grace After Meals)].

22.

תוספתא ברכות ה':ג'-ד'

כב.

(ג) [אורחין שהיו מסובין אצל בעה"ב וקדש עליהם היום עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו ומזגו להם את הכוס אומרים עליו קדושת היום] דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך....
(ד) [מזגו לו] כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון ומזכיר של שבת בבהמ"ז ובשני אומר עליו קדושת היום.

Tosefta Berakhot 5:3-4

(3) "[If] guests have been reclining [and eating] by the owner of the house (i.e. a private person) and the day was over (i.e. Friday was over and Shabbat began), as soon as it gets dark they interrupt [their meal, say Birkat Hamazon (Grace After Meals) and go] to the Bet Midrash (Study Hall) [to pray]. [After that] they come back [from the Bet Midrash to the house], they (i.e. the servants) pour for them a cup [of wine and] they say over it Kiddush (Sanctification) of the day (i.e. Friday night Kiddush)." [These are] the words of Rabbi Yehudah. Rabbi Yossi says, "He continues eating [his Friday afternoon meal] from when it gets dark [and on]."

(4) [When a person says Birkat Hamazon (Grace After Meals) on Friday night after interrupting the Friday afternoon meal,] they (i.e. the servants) pour for him the first cup [of wine] over which he says Birkat Hamazon [for the Friday afternoon meal], and mentions in [that] Birkat Hamazon [the paragraph] for Shabbat (i.e. Retzei Vehachlitzeinu (May it please You and give us rest)). On the second [cup of wine] he says Kiddush of the day (i.e. Friday night Kiddush).

ברכות מ"ח ב

כ.

23.

תנו רבנן סדר ברכת המזון כך היא ברכה ראשונה ברכת הזן שניה ברכת הארץ
 שלישית בונה ירושלים רביעית הטוב והמטיב ובשבת מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה
 ואומר קדושת היום באמצע רבי אליעזר אומר רצה לאומרה בנחמה אומרה בברכת
 הארץ אומרה בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה וחכמים אומרים אינו אומרה
 אלא בנחמה בלבד

Berakhot 48b

On the topic of the blessings of Grace after Meals, the Gemara adds that **the Sages taught** in a *baraita* that **the order of Grace after Meals is as follows: The first blessing is the blessing of: Who feeds all; the second is the blessing of the land; the third is: Who builds Jerusalem; and the fourth is: Who is good and does good. On Shabbat one begins the third blessing with consolation and ends with consolation and mentions the sanctity of the day with mention of Shabbat in the middle.** Rabbi Eliezer says: **If one wishes to recite the supplement for the sanctity of Shabbat in the blessing of consolation: Who builds Jerusalem, he recites it there; in the blessing of the land, he recites it there; in the blessing instituted by the Sages at Yavne, Who is good and does good, he recites it there. And the Rabbis say: He may only recite the mention of the sanctity of Shabbat in the context of the blessing of consolation.**

Made with the Sefaria Source Sheet Builder
www.sefaria.org/sheets

מסורת הש"ם

^(א) [עריכות ל],

הגהות הב"ח

^(א) רש"י ד"ה ה"ג וכו' אחריהן במקומן אין זריך: ^(ב) רשב"ם ד"ה להודיען וכו' לא היה יכול לומר כשהן יוצאין טעונין וכו' שאפילו הכי אין לריבין:

גליון הש"ם

גמ' א"ל ר"י ח"ה וכו'. ק"ל דאם כן גס מהתם לכת מיוצא דעס לומר דהנכרימ' דשני מקום זריך לנכך אחא כר"י ואילו סבר תנ"ק: רשב"ם ד"ח ח"ג ת"ב דר"ח ובתום ד"ח ת"ב דר"ח. קשה לי למאי הוצרכו הא כשפשוט תנא דלא מיימר ראה מצרי' דלעיל דר"ל דנקט עקרו לנכותא דר"י וכדמלא לנכ' א"נא וכן ויחנן דר' ויחנן לא מיימר סייעמא מהך ברייתא דלא קמי פלוגמא א"כ דמנקט עקרו מוכח דדוקא בטעונה ברכה במקומה:

מוסף תוספות

א. מפני שעסקו לשמש האוכלים. מוס' ר"פ. ב. [נדא"כ ה"ל למימר השמש מברך אחר כל פרוסה ופרוסה וכו' וממילא ידענא דצריך לברך המוציא אם יאכל דלעיל דר"ל דנקט עקרו פרוסה אחרת. מוס' הרא"ש. ג. כדמשמע לישנא. מוס' מולין שס. ד. דמצריך שיניחו שם זקן או חולה. שס. ה. שאם נזכר אדם בתוך סעודתו שלא התפלל ועמד להתפלל. מוס' הרא"ש. ו. לא היה גמר סעודה. מוס' מולין שס. ז. דאמר בכל ענין אינו צריך לברך. מוס' ר"פ.

מאן סנא. להך ברייתא דקמני אע"ג דדברים הטעונין ברכה לאחריהן זריך לנכך רבי יהודה היא: **חברים שהיו מסונין ועקרו כו'** ולא גרסינן **לשפוט יין**: ומקשינן **אלא טעמא דדנדרים הטעונין ברכה לאחריהם**. משום הכי פליגי רבנן עליה דר' יהודה: הא **דנדרים שאין טעונין ברכה לאחריהן אפילו**.

רבנן מודו דזריך לנכך פעם אחרת בתמלה: **לימא סיהוי סיוצנא דרבי יוחנן**. דאמר לעיל [קא:] שינוי מקום אין זריך לנכך ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין: **לאו אוסבניה חדא זימנא**. לעיל [שס:] ה"ג **סניא כווסיה דרב חסדא חברים שהיו מסונין לשפוט יין כו'**. והיינו כרב חסדא דאמר דברים שטעונין ברכה לאחריהן ^(א) אין זריך לנכך והא כהדיא מסייעא לרב חסדא מדקמני יין אצל כההיא דלעיל לא תנא יין כהדי': **ואומר עליו קידוש היום**. באמנע סעודתו: **ושני**. מיד אומר עליו כרהמ"ז ומפסיק כדאמר ר' יהודה לעיל ומיהו הואיל והגיע עונת קידוש זריך לקדש תמלה. לא גרסינן ראשון אומר עליו ברכה המזון שני אומר עליו קדושת היום:

גמרו

רשב"ם

מאן סנא עקירות. מאן תנא להך בריית' דקמני אע"ג דדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן זריך לנכך רבי יהודה היא: ה"ג **חברים שהיו מסונין ועקרו רגליהם כו'** ולא גרסי' **לשפוט יין**: א"ר יהודה **במה דברים אמורים כו'**. מכלל דרבנן פליגי עליה ברישא דאע"ג דלא הניחו שם מקלט חברים אין זריך לנכך כרב חסדא דא"ר יוחנן בעירובין צפרק חלון (דף פג.) כל מקום שאמר ר' יהודה במה לחלוק אימתי לפרש דברי חכמים בא: ומקשינן **אלא טעמא דדנדרים הטעונין ברכה לאחריהן**. משום הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה הא דנדרים שאין טעונין אפי' רבנן מודו דזריך לנכך פעם אחרת בתמלה: **לימא סיהוי סיוצנא דרבי יוחנן**. דאמר

לעיל [קא:] שינוי מקום אין זריך לנכך ולא מפליג בין דברים הטעונין לדברים שאינן טעונין: **לאו אוסבניה חדא זימנא**. לעיל [שס:] **נימא סיהוי סיוצנא נמי מהא**. שאם יבא אדם ויתרך להך קמיימא או ישבש אותה על ידי ברייתות אחרות נותביה מהך: **להודיעך כחו דר' יהודה כו' כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כו'**. אצל בשאר דברים לא היה יכול לומר ^(ב) טעונין ברכה למפרע כו' דהא אין לריבין ברכה לאחריהן במקומן. וליכא לאקשויי אדרבא לישמעינן דברים שאין לריבין ברכה לאחריהן במקומן להודיעך כחן דרבנן דמקילין כל כך שאפי' (הס) [עליה'] אין לריבין לנכך ומשום דכח היתרא עדיף אין לומר כך דאין כחן כח ומשיבות אם אין מלריבין לנכך דסברא הוא דכיון שלא היה היסח

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

קב.

לנכך היינו לפניו ולא למפרע וכן פירש רשב"ם ור"ח לקמן (ד' קג.): אימסר לכו למימתי עד דנכריתו כפה"ג ואע"פ שלא היה יודע אם רואים לשמות בלא ברכה מ"מ היה מורה להם שלא ישמו בלא ברכה וכן נראה עיקר דהא כפ' כל הנשר (מולין דף קו:). אמר השמש מצרך

על כל פרוסה ופרוסה לפי שמסית דעמו^א ולא משמע שיטרך בכל פעם לנכך ברכת המזון^ב ועוד דלקמן גבי חד זריך אכסא קמא ואכסא דנכרמא כפה"ג ומיימי ראיא מהב וינצריך דאסור למימתי עד שינכך ואי כפה"ג מיימי שפיר אצל אי אסור למימתי עד שינכך כרהמ"ז מנא ליה דאחר ברכת המזון יטטרך לנכך כפה"ג אף על פי שיש לדמות דמוכח שפיר דאי אחר כרהמ"ז אין מצרך כפה"ג דלא הוי הפסק כזה וינצריך אמאי אמסר למימתי אצל לא משמע הכי מדלא פ' עד דנכריתו ברכת המזון וכפה"ג וסברא הוא כיון דהב וינצריך הוי הפסק כאילו כבר צירכו סגי בברכת כפה"ג כמו אחר כרהמ"ז והא דתניא בתוספתא דברכות בעל הבית שהיה מיסב ואוכל קראו חצירו לדצר עמו אין זריך לנכך כו' הפליג זריך ברכה למפרע וכשהוא חוזר זריך ברכה לכתמלה לאו כשחזר טעון ברכה למפרע^ג אלא כשרוצה לזאת ומיירי שקראו להפליג ומצרך שמא ישהה כדפרי' ומדע דאמר כפ"ג דיומא (ד' ז.) דיצר עס חצירו והפליג טעון נטילת ידיס ומשמע דה"ה ברכת המוציא אצל כרהמ"ז לא קאמר דזריך ומיירי שלא ידע מתמלה שפליג ואין הלכה כאותן ברייתות אלא אפילו ברכה לכתמלה לא זריך דק"ל כרב חסדא דאמר לקיצעי' קמא הדר והנהו ברייתות וההיא דתוספתא אמו כרבי יהודה^ד:

ועקרו רגליהם אי"ך לבחב"נ כו'. מכאן משמע שאם שכח להתפלל ומזכר באמנע סעוד' והתפלל שא"ז ברכה אפי' לכתמל' ומה שהביא ה"ר יוס טוב ראיא^ה מפרק כסוה הדס

(מולין ד' פו.) דאמר מישמא וצרכי כהדי הדדי לא אפשר שזריך לנכך כרהמ"ז ולעטול דיזי אינה ראיא דדוקא גבי כרהמ"ז אמרינן הכי דהוי הפסק וגמר סעודה אצל תפלה^א אע"ג דמיכל זלגוי כהדי הדדי לא אפשר אין צרך כלום: **תניא** בוותיה דרב חסדא. פ' רשב"ם הא דלא מיימי כרב חסדא מרבנן דר' יהודה^ב משום כההיא לא קמני כהדיא יין וזה פ' לפי שיטתו דגרסי' הכא יין וי"ל משום הכי לא מיימי סייעמא מינה משום דאיכא דאמרי כסנהדרין (ד' כה.) דבמה נמי לפרש ואע"ג דחזרו מיימי ראיא לרב חסדא דטעמא דשינוי מקום דזריך לנכך משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו וה"ה נמי חזרו:

ה"ה

הדעת בינתיים למה יחזור וינכך אצל כח דר' יהודה עדיף טפי שמחמיר שמי חומרות על דברי חכמים דלא מיציעיא דברים שאין לריבין ברכה לאחריהן במקומן שחייב (אחריהם) לנכך אע"פ שחציריו פוטרינן אלא אפילו דברים הנריבין ברכה אחריהן במקומן נמי דחייב הלכך הכא כח דאיסורא עדיף: פ' ה"ג **סניא כווסיה דרב חסדא חברים שהיו מסונין לשפוט יין כו'**. והיינו כרב חסדא דאמר דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"ז לנכך והא כהדיא מסייעא לרב חסדא מדקמני יין אצל כההיא דלעיל לא תנא יין כהדיא. מיהו שמעינן משמעתינ שינוי יין אין זריך לנכך ברכת היין אצל מצרך הטוב והמטיב. שינוי מקום בשצעת המינין שטעונין ברכה לאחריהן במקומן מעין שלש כגון אוכל צבית זה וחזר ואכל צבית אחר קודם שצירך אחריהן או שאכל צבית זה והלך לשוק וחזר וגמר סעודתו צבית אחר ככלו אין זריך לחזור ולנכך תמלה דלקיצעיה קמא הדר דהא תניא כוותיה דר"ח. אצל שאר פירות ומשקין שאינן משצעת המינין שאינן לריבין ברכה לאחריהן במקומן ואכל צבית זה וחזר ואכל צבית אחר זריך לנכך תמילה אצל מפינה לפינה צבית אחד אין זריך לנכך כדתניא בתמיתא דבי רב הינן [שס.]. ומשום דקצעי למימתי ועקרו רגליהן כדי לילך לבית המדרש הלכך נקט חברים תלמידי חכמים: ה"ג **סנו רבנן בני חצורה שהיו מסונין וקידש עליהן היום מציאין לו כוס של יין ואומר עליו קדושת היום באמנע סעודתו והשני מיד אומר עליו ברכת המזון**. ומפסיק כדאמר ר' יהודה לעיל [ק.] ומיהו הואיל והגיע שעת קידוש זריך לקדש תמלה: לשון אחר גרסינן **ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קידוש היום**. ובתוספתא דברכות [פ"ה ה"ג] מוכח כלשון ראשון: ר' יוסי **אומר אוכלין והולכין**. עד שגממר סעודתן אי נמי הולכין ואוכלין משתחשך ור' יוסי לטעמיה דלדידיה אין מפסיקין כלל:

גמרו

רבינו חננאל

ופריך רב נחמן בר יצחק מאן תנא עקירות שצריך להניח שם זקן או חולה ר' יהודה היא, דתניא חברים שהיו מסובין עקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש. כשיוצאין אין טעונין ברכה למפרע, וכשהחזירין אין טעונין ברכה לכתחלה. אמר ר' יהודה בר"א כשהניחו שם זקן או חולה וכו'. וכיון דסלקא לדרב חסדא בקושיא אע"ג דמוקמי לה כר' יהודה, שנוייא הוא ולא סמכינן עלה [להקל]. אלא עבדינן כרב ששת דחממיר וטפי עדיף. וכן ר' יוחנן כיון דאיתותב ונדרשו דבריו וקיימא לן דכל שנוי מקום צריך לברך וכן הלכה. תניא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריכין לברך. ת"ר בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום, מביאין לו כוס ראשון ומקדש. שני מברך עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר אוכלין עד שתחשך.

עין משפט ונר מצוה

טו א מיי פכ"ט מהלכות שבת הלכה יג סגן עשין טט טור שו"ע אורח חיים סימן קעא ענין ו' :

סמל פסח

סמל פסח

רבינו חננאל
גמרו, כוס ראשון אומר עליו ברכת המזון והשני מקדש עליו. ואמרין, ונמרינהו כלהו בחד כסא. ודחינן לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, מאי טעמא לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. ולא והתניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאמר ועל הבשמים ואח"כ אומר הברלה. ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשין כולן אחרי. הנה אומר שתי קדושות על כוס אחד. ושנינן לית ליה שני. והא יר"ט אחר שבת דאית ליה אומר רב יקני"ה, ודחינן מדלא אמר רב זמן, ש"מ דהאי יום טוב אחר שבת דקתני רב יקני"ה, בשביעי של פסח עסקינן דלית ליה יין, דכל דהוה ליה שתייה. והא יר"ט ראשון דאית ליה ואמר אביי יקני"ה ורבא אמר יקני"ה, ופריך כי קאמרין שתי קדושות, אבל קידושא ואברלתא חדא קידושא היא. כלומר ברכת [הזמן] והקידוש של יום שתי קדושות הן ומהי שנה. ופירוש קידוש היום והבדלה תרתייהו קודם אכילה הן, קידוש וברכת המזון, הקידוש קודם אכילה, וברכת המזון אחר הסעודה, לפיכך שתי קדושות הן.

קב:

ה"ג **ראשון אומר** ע"יו ברכת המזון. להפסיק והשני אומר עליו קידוש היום סמוך לסעודה שבת ולגירסא זו אחי ספיר הא דמשמע לעיל (ד' ק: וסג) דמפסיק לר' יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש לפי שהיו רגילין לעקור שלחן לפני זרכת המזון אבל ספרים דגרי' ראשון אומר עליו קידוש היום וטעמא שאניו יכול לטעום מכוס זרהמ"ז בלא קידוש קשה מנא ליה לעיל דמפסיקין לרבי יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש.^א והא דקתני בתוספת' דזרכות אורחין שהיו מסובין אלל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם חשיכה לצית המדרש מזורו ומוזגו להם את הכוס אומר עליו קידוש דזרי רבי יהודה וזרכת המזון לא מזכיר כלל^ב היינו משום דמתחלה עשו זרהמ"ז קודם יניאחם לעשות הפסק בין סעודת חול לסעודה שבת ולכן נמי עשו עקירה לצית המדרש: **וניברינהו** לתרווייהו אחד בסא. לר' יוסי פריך כיון דתרווייהו אסעודת שבת קאתו כדפרישית לעיל (ד' ק:ו)^ג דהך סעודה עולה לו לסעודת שבת^ד הוה ליה למימר תרווייהו אחד כסא אבל לר' יהודה לא פריך כיון דזרכת המזון אסעודת חול וקידוש על סעודה הבאה אין לומר שניהם על כוס אחד: **שאין אומר'** שתי קדושות על כוס אחד. ויש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע זרכות על כוס זרכת

המזון אלא מביאין כוס אחד^ה ואין מזכרין על השני בפה"ג כיון שכבר ביצר על כוס זרכת המזון כי אין נכון לצרך פעמים אך רצינו משולס היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לזרכת המזון וקידוש דתרי מיני נינהו כדאמר' בסמוך אבל הכא חדא מלתא היא דזרכת המזון גורס לזרכת ינישואין וזרכת אירוסין ונישואין נהגו לומר על שתי כוסות וטעמא דרגיליס זה בלא זה כדאמר בתמוזות (ד' י:ו) מזכרין זרכת האירוסין בצית אירוסין וזרכת חתנים בצית חתנים ועוד דנהגו לקרות כמותה צינתים והוי הפסק ולכן מתכוונים ולכן זריך ז' כוסות: **מיתריבי הנכנס לביתו בו'**, הוה מני למיפרכ ממתני' דאלו דזריס (זרכות ד' נא:ו) דמיימי בסמוך ז"ש אומר נר ומזון ובשמים והבדלה כו' אלא פריך מזרייתא משום דבעי לשנויי אין לו שאני כדקתני בזרייתא אין לו אלא כוס אחד כו' וזרך הש"ס להקשות ממקום שמואל למרן בפשיטות: **בניחן** לאחר המזון. הקשה ה"ר נסים אין יאכל קודם הבדלה הא אמר' לקמן אסור לאדם שיטעום כלום קודם שידלי ואמימר נמי בת טוות^ו כדלמר לקמן (ד' ק:ו) ומירן דהכא מיירי כשאלכ מצעו"י עד שחשיכה לו ואע"ג דמפסיקין להבדלה לשמואל (ו) וכ"ש לר' יהודה דמחמיר טפי והך ברייתא מוקי לה בסמוך (ו) כז"ש ואליבא דרבי יהודה הא דקאמר מניחו לאחר המזון לא שמותר לאכול אלא כלומר כשיפסיק סעודתו בזרהמ"ז או יבדיל וקשה דלשון הכנס לביתו משמע שלא התחיל לאכול מצעו"י ועוד הקשה מורי ה"ר יחיאל דלקמן (ד' קה:) אמר' על הך ברייתא ש"מ טעם מבדיל ולפירוש רבינו נסים דמייירי באלכ מצעוד יוס אין להוכיח כלום אלא י"ל דודאי בזנס אין לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על הכוס זרכת המזון:^ז **דאית ליה ואמר רב יקנ"ה**. פי' בקונטר' דס"ד דציו"ט ראשון של פסח מיירי דאית ליה כוסות טובא כדתנן (לעיל ד' טט:) לא יפחתו לו מד' כוסות וקשה דהא כל ד' כוסות זריכי כל חד למילתיה ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבשמיני של חג מיירי דאיכא זמן ואכיל ושתה כל מה דהוה ליה ועוד דאיכל כל מה דהוה ליה לשון אכילה לא היה לו להזכיר אכוסות לכך נראה לפרש דציוס טוב ראשון מסתמא אדם מכין הרבה^ח ובשמיני של חג נמי שהוא רגל בפני עצמו רגילין להכין הרבה כדתנן (חולין ד' פג:) ד' פרקים בשנה זריך להוציא אמה מכרתיו לשחוט וחשיב יו"ט האחרון של חג: **רב אמר יקנ"ה**. ומה שאין מזכיר בשמים פירש רשז"ס דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה וציוס טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה דאם כן צמוצי יוס טוב אמאי לא תקינו בשמים לכך נראה דציוס טוב ליכא נשמה יתירה והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יוס טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים ויש טעמים

לא נכונים וזה הטעם נכון ועיקר': **יקנ"ה**. יין זרישא וא"ת אמאי לא תקינו נמי דזרכת המזון הב ונזריך איתסר למישתי ויש לומר דזרכת המזון בא לשם גמר סעודה ומפסיק לכל מה שפניו כדלמר לקמן (ד' קג:) דזרכת המזון עקר דעתיה ממשתאי זריך על גב דזיך אכסא דזרכתא אף על גב דזיך אכסא קמא והשתא הכוס בידו ודעתו לשתות אח"כ אפילו הכי הוה הפסק לכך תיקנו לצרך איין אחר זרכת המזון שאם יצרך קודם יאטרך לצרך שנית:

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

גמרו. סעודתן: (א) **אומר** עליו כו'. ר' יוסי קאמר לה: **משלשן**. עד לאחר המזון. אלמא אמר' שתי זרכות על כוס אחד הבדלה וזרהמ"ז: **ואמר רב יקנ"ה**. כדמפרש בשביעי עסקינן ובשביעי ליכא זמן ומכל מקום שמעינן מינה קידוש והבדלה על כוס אחד: **ומשנינן מדלא קאמר זמן בשביעי של פסח עסקי'.**

דשמא עמי הוא ואין לו אלא כוס א': **והא יוס ראשון דאית ליה**. דלפי' עמי שזישראל לא יפחתו לו מד' כוסות^א: **קידוש והבדלה חדא מלתא היא**. דתרווייהו משום קדושת יו"ט נינהו ובהבדלה עצמא הוא מזכיר קדוש יו"ט דהמבדיל בין קדש לקדש קא מברך: **הכי**

רשב"ם

גמרו. סעודתן: **כוס ראשון אומר עליו זרכת המזון כו'**. ר' יוסי קאמר לה וזכותא הוא שאניו זריך לקדש מיד אלא יגמור סעודתו ויצרך זרכת המזון ואח"כ יקדש. ומיזה אם פרס מפה וקידש מודה רבי יוסי דכל שכן דשפיר טפי דאי לא מימא הכי אלא דוקא קאמר רבי יוסי ראשון מברך עליו זרהמ"ז אם כן שמואל דלמר כמאן (לעיל דף ק:ו): **ולמירינהו תרווייהו אחד כסא**. קידוש היום וזרכת המזון. ולרבי יוסי קא פריך דאילו לרבי יהודה כיון דמפסיקין וזריך עקירת שלחן זריך שני כוסות: **שני קדושות**. זרכת המזון קורא קדושה כקידוש

היום כלומר שתי מצות: **חצילום חצילום**. דמיחזי עליה כמשי: **מברך על היין**. תחלה לפי שהוא תדיר ותדיר קודם: **על המאור ועל הנשמים**. כז"ש מוקמינן לה בזמקת זרכות זפרק אלו דזריס (דף קג:ו) דלמר מאור זרישא ואחר כך בשמים והבדלה לבסוף לפי שאלו הראשונות קצרות וזרכת הבדלה ארוכה לפיכך אומרה לבסוף: **משלשן**. לשון שלשלת שמחברס יחד עם זרכת המזון. אלמא אמרינן שתי זרכות על כוס אחד הבדלה וזרכת המזון: **נאין לו שאנין**. דלית ליה יין לשני כוסות ואין בדאית ליה עסקינן: **אחר השצם**. מוצאי השצת: **דאית ליה וקאמר רב יקנ"ה**. קס"ד ז"ט הראשון של פסח שחל להיות אחר השצת עסקינן דאית ליה כוסות הרצה דתנן לעיל (ד' טט:) אפילו עמי שזישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות ואמר רב יקנ"ה אלמא קידוש והבדלה על כוס אחד מני אמר: **ומשני מדלא אמר רב יקנ"ה** אלמא **בשביעי של פסח עסקינן**. דשמא עמי הוא ואין לו אלא כוס אחד. וטעמיה דרב לקמיה אפרשנו במקומו וכן דרבא ודאצי"ה: **והא יו"ט ראשון דאית ליה**. דלפי' עמי שזישראל לא יפחתו לו מארבע קדושת היום כמשי ולפיכך יין קודם לקידוש בבית הלל (זרכות דף נא:ו) דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואחר הקידוש נר והבדלה כשאר מוצאי שצתות שהנר קודם להבדלה: **ושמואל אמר ינה"ק**. שמואל סבירא ליה הבדלה קודם לקידוש כדמפרש טעמא לקמיה[קג:]משל דרבי יהושע זן חנינא למה הדבר דומה למלך שיאל ואפרכוס נכנס מליון את המלך השבת להבדיל ואח"כ יוצאין לקראת אפרכוס לקראת יו"ט לקדשו. ועל מלתיה דשמואל אמר לה צהדיא בזרכות זירושלמי באלו דזריס(י) רבי חנינא אמר ינה"ק ואתי רבי חנינא כשמואל דא"ר חנינא בשם שמואל משל למלך יואל ושלטון נכנס מליון את המלך ואח"כ מכניסין את השלטון הלךך יין תחלה ואח"כ מאור ואח"כ הבדלה דכיון דהבדלה קודם לקידוש יעשה כל סדר הבדלה כדיו מוצאי שצתות דעלמא ואח"כ יקדש. ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים לפי שאין מזכרין על הבשמים ציו"ט שהרי גם ציו"ט יש לנו נשמה יתירה כשצת:

ורבה

לא תקינו נמי בזרכת המזון יין זרישא כמו בכל מקום^א וליכא למימר דפטור ליה יין שצתך הסעודה דכיון דלמר הב ונזריך איתסר למישתי ויש לומר דזרכת המזון בא לשם גמר סעודה ומפסיק לכל מה שפניו כדלמר לקמן (ד' קג:) דזרכת המזון עקר דעתיה ממשתאי זריך על גב דזיך אכסא דזרכתא אף על גב דזיך אכסא קמא והשתא הכוס בידו ודעתו לשתות אח"כ אפילו הכי הוה הפסק לכך תיקנו לצרך איין אחר זרכת המזון שאם יצרך קודם יאטרך לצרך שנית:

רבה

מסורת הש"ס

(א) וזרכות מט. סוטה ת.א. (ב) לקמן קה: זרכות נג. [תוספתא דזרכות פ"ה הל"ב,] (ג) [לעיל טז:ו,] (ד) [לקמן קג: ד"ה אצי"ה,] (ה) [פ"ה הל"א,] (ו) [גד"ה ר"י אומר,] (ז) [וכ"כ מוס' זב"ה לג: ד"ה כי היקין,]

סמל פסח

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גמרו סעודתן כוס ראשון אומר עליו כז"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה מניחו וכו' בשמואל, י"ב לעיל זכ' ק' סוף ע"ה: (ג) בא"ד מוקי לה בסמוך. י"ב תמלתא דף ק"ו:

סמל פסח

מוסף רש"י

שאין עושין מצות חבילות חבילות. שגילה כמי שהיו עליו למשאיו ומיהר לפרק משאו (טוטה ח.ו.) ומשלישין. לשון שלשלת, כלומר סודין לאחר המזון (זרכות זב.).

סמל פסח

מוסף תוספות

א. אנה הוזכר עקירת שולחן קודם שבת בהך ברייתא. מוס' הדל"ש. ב. משעבד דקידוש ברישא. אין הוכחה משם כלל ד... ג. וצריכין לומר רצה והחליצנו. מוס' י"פ. ד. ואומרים עליו שש זרכות. מיעוב"א. ה. פי' לן בתענית לפי שלא היה לו יין ולא רצה לטעום קודם הבדלה. מוס' י"פ. ו. ואמימר רבת טרות משום דלא הוה ליה חמרא כלל וכיון שלא היה מקיים מצות הבדלה כלל לא רצה לאכול. מוס' י"ד משהדורא מניא. וע"ע מוס' י"פ. ז. כדאמרין חייב לשמח את ביתו ברגל ובמה משמחן אנשים ביין. מוס' הדל"ש. ח. דטעון כוס כגון ברכת הבדלה וברכת חתנים דתקנו לומר ברכת היין תחילה. סס.

ממלכתי

